

Китай

Лінк для перегляду:

<https://cutt.ly/fhfFAzW> — Китай в XX столітті.

<https://cutt.ly/WhfXcBR> — Пекін 1920 р., колоризована хроніка

Сьогодні ми вирушимо з вами до Китаю.

На перший погляд історія Китаю цього періоду може здатися доволі заплутаною. Щоб освіжити пам'ять, розглянемо, із чим Китай підійшов до Першої світової війни.

На початку XIX століття Піднебесна перетворюється на плацдарм боротьби інтересів великих європейських країн, США та Японії. Тут є можливість захопити ласий шматок — величезний ринок збуту.

Ще із середини вісімнадцятого століття Британська Ост-Індійська компанія по-

Карта Азії станом на кінець XIX – початок XX ст.

чинає підкорювати Індію, витрачаючи купу грошей для подальшого просування. Їх бракує. Аби заробити срібло, потрібно кудись збувати тканини, прянощі, джут тощо. Не до Англії ж везти?! Індійська община самодостатня, не потребує товару, а поряд колосальний Китай, але закритий для зовнішньої торгівлі.

Який вихід? Проста й вигідна схема – контрабандний продаж опію в Китаї. Ну, мали китайці таку слабкість.

*

Опій вирощували на плантаціях в Індії. Тепер гроші потекли рікою на рахунки Ост-Індійської компанії. А в Китаї збільшується чисельність наркоманів та зменшується кількість срібла. Це спонукає імператора Піднебесної нищити опій. Один із таких випадків і став приводом до опіумних війн, які зламали хребет велетенської держави.

Курці опію в Китаї

Британський корабель «Немесіс» атакує цінські джонки

Але «опіумними» їх можна називати лише через привід. Насправді ж це була перша колоніальна війна не за територію, а за «відкриття» країни та ринку для іноземного капіталу.

Опіумні війни потужно вдарили по авторитету імператорської династії Цін. Настільки, що на початку двадцятого століття Китай опиняється на порозі завершення правління династії, яка стояла при владі чверть тисячоліття. Країна стає напів колонією західноєвропейських країн, США та Японії і торговою Меккою для західного капіталу.

Це викликало обурення в населення Китаю. Спалахує так зване «боксерське повстання» проти економічного та політичного впливу іноземців. Повстання, яке тривало майже два роки, придушили коаліційні сили європейських країн, Японії та США, до яких долучилися й імператорські китайські війська.

Повстання завершилося мирним договором між коаліцією та Китаєм. Країна потрапила у ще більшу залежність і була поділена на сфери впливу між європейськими країнами, США та Японією. Фактично країну розірвали на клаптики.

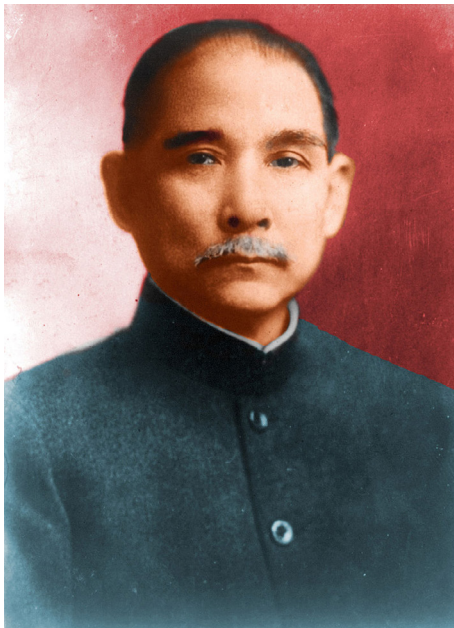
Криза поглиблювалася. У 1911 році вибухає Сінхайська революція, метою якої стає відродження величі Китаю та боротьба з іноземною експансією. Монархія повалена. Китай стає республікою. Очолює її лікар Сунь Ятсен, але борець за владу із генералом Юань Шикаєм.

**Верховна імператриця,
регентка Китайської імперії Цзі**

Іхетуани, «боксерське повстання»

Сунь Ятсен

Юань Шикай

За рік Сунь Ятсен створює Національну партію, китайською — «Гоміньдан», трьома стовпами якої були: націоналізм, народовладдя і справедливість.

Поки Сунь Ятсен і Юань Шикай змагаються між собою, у 1916 році владу в провінціях перебирають місцеві військові правителі та угруповання.

На європейських теренах у цей час вирує Перша світова. У ній Китай брав радше формальну участь на боці Антанти. Хоча країна вступила до війни, але китайські солдати так і не були відправлені до жодного з театрів воєнних дій. Натомість уряд відправляв союзникам чорноробів, які ні бельмеса не тямили у військовій справі.

Та завершення війни не принесло Китаю святкового настрою. Він, власне, вступив до війни з умовою в разі перемоги повернути колонізований Німеччиною півострів Шаньдун. Але вже у 1914 році цю територію захопила Японія. Попри вимоги Китаю, за рішенням Паризької мирної конференції Шаньдун залишили Японії.

Це рішення збунтувало суспільство Китаю і країною розгортається національно-визвольний рух, який увійшов до історії як «Рух 4 травня». Демонстрації студентів 4 травня 1919 року переросли у справжню революцію.

Уряд Китаю був змушений відмовитися підписувати Версальський мирний договір.

«Рух 4 травня» став стартом марафонського забігу Китаю до незалежності. Хоч зупинок і складних етапів забігу було вдосталь, головне – справа рушила з місця.

Китай після війни – в повному безладі. Потрібен був лідер, який підштовхне країну до об'єднання. І він знайшовся. З Японії повертається Сунь Ятсен.

У квітні 1921 року він захоплює владу на півдні Китаю. У місті Гуанчжоу лідера «Гоміньдану» обирають надзвичайним Президентом Китайської республіки. А північ Китаю, тим часом, із центром у Шанхаї, захоплена угрупованням чжилійської кліки за підтримки США і Великої Британії.

У 1921 році в Китаї була створена комуністична партія. Це радше нагадувало гурток міських інтелектуалів, які хизувалися новомодньою соціалістичною риторикою, аніж партію. Чого могла досягти політична сила, яка за 4 роки існування зросла аж на 900 осіб?!

Сунь Ятсен прагнув територіальної єдності Китаю, тому хотів зміцнити армію для силового об'єднання. Для цього він шукав шляхи співпраці з Комінтерном.

У 1923 році Сунь Ятсену вдалося піти на зближення з Радянським Союзом і переконати керівництво країни співпрацювати. Поступово розпочинається реорганізація Гоміньдану. Комуністів заохочують долучатися до партії. А Радянський Союз бере на себе зобов'язання прислати військових радників і організувати на острові Вампу школу для офіцерів.

Гоміньдан і Компартія об'єднуються в єдиний фронт з метою досягнення територіальної цілісності Китаю.

Та «батькові нації» не судилося цього побачити. У березні 1925 року Сунь Ятсен помирає.

По смерті лідера Гоміньдану до влади за рік приходить маршал національно-революційної армії Чан Кайши. Водночас назріває криза відносин між Гоміньданом і комуністичною партією.

Навесні 1925 року в Шанхаї виникає антизахідний «Рух 30 травня», який переростає в національно-визвольну революцію. Наріжним каменем революції є ідея об'єднання Китаю під владою Гоміньдану.

У липні 1926 року розпочинається військова операція «Північний похід». Спланована радянськими військовими й успішно реалізована єдиним фронтом, вона принесла світове визнання Чан Кайши. Як результат – Північ і Південь Китаю стали єдиною державою. Щоправда, Маньчжурія – найбагатша за ресурсами територія Китаю – залишається під впливом Японії.

Чан Кайши

Чан Кайши одразу після перемоги революції розриває відносини з комуністами

й розвалює єдиний фронт, розпочавши переслідування комуністів, репресії та вигнання радянських військових із країни. Так протиріччя між Гоміньданом і Комуністичною партією Китаю переростають у Громадянську війну тривалістю в двадцять років.

Тільки після зради Чан Кайши для комуністів стає очевидним, що потрібно збирати сили для боротьби. Настає політичний тріумф лідера комуністів – Мао Цзедун. Він заручається підтримкою селянства і у вересні 1927 року організовує повстання «Осіннього врожая». Повстання жорстоко придушують війська Чан Кайши, але селянство продовжує підтримувати Мао.

«Хто завоює селян, — казав Мао Цзедун, — той завоює Китай».

Комуністи групуються у провінції Цзянсі, де в листопаді 1931-го року проголошують Китайську Радянську Республіку. Керівником новоствореної держави стає Мао Цзедун.

У той час гоміньданівські сили не втрачають надії повністю знищити комуністів. Переважаюча армія Чан Кайши у жовтні 1934-го року здійснює спробу взяти військові сили Мао Цзедун у сильце. Проте останній приймає авантюрне рішення і йде у «Великий похід» на північ Китаю, але невдало. Здавалося, кінець Мао й комуністів зовсім близько. Але неочікувано їм допомагає міжнародна ситуація.

Солдати Національно-революційної армії входять на територію британської концесії в Ханькоу під час Північного походу

Мао Цзедун

Країни Південної та Східної Азії у міжвоєнний період

Як ви пам'ятаєте з попереднього уроку, на початку 1930-х років Японія починає перший етап реалізації «меморандуму Танаки» — у 1931-му році захоплює Маньчжурію, а у 1937 році розгортає повномасштабну війну з Китаєм.

Китайські історики стверджують, що початком Другої світової можна вважати не напад Німеччини на Польщу 1939-го року, а напад Японії на Китай у 1931-му або 37-му роках. Адже Китай утримував Японію від більш активних дій проти Радянського Союзу і США. Окуповувавши колосальні островні території в Південно-Східній Азії та Індокитай, у Китаї японці загрузли до 1945 року.

Мао Цзедун під час «Великого походу»

Становище гоміньданівської влади у війні з Японією було катастрофічним. І тут у 1937 році відбувається важлива подія — комуністи та гоміньданівці укладають угоду про співпрацю, аби відстояти Китай у боротьбі з зовнішнім агресором.

Однак єдиний фронт версії 2.0 — це як друга частина популярного фільму, завжди гірша. Єдності так і не досягли. Збройні сутички між комуністами й гоміньданівцями тривають, а Китай уже майже захоплений Японією.

Отже, становище Китаю міжвоєнного періоду характеризує складна внутрішня криза, яка переросла у Громадянську війну, та зовнішній конфлікт з Японією.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМООПРАЦЮВАННЯ

1. Дайте відповідь на запитання: Як вплинули результати Першої світової війни на політичний розвиток Китаю у 1920 – 1930-х роках, скориставшись планом:

- Що змінилося?
- Як змінилося?
- Які наслідки це мало?

Зверніть увагу, що третє питання передбачає ваші міркування.

2. Дайте відповідь на запитання: які політичні сили визначали історію міжвоєнного Китаю?

3. Чи можна було запобігти експансії Японії в Китаї власними зусиллями чи з допомогою міжнародної спільноти? Оформіть у вигляді “теза — аргумент”. Аргумент буде звучати переконливо, якщо ви спиратиметеся на конкретний історичний факт.

4. Визначте роль політичного лідера у розвитку держави на прикладі Сунь Ятсена, Чан Кайши і Мао Цзедуна.